

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Jolanty Konieczny *Edukacja dzieci z niepowodzeniami szkolnymi z wykorzystaniem neurokognitywistyki*, Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu, Wrocław 2021.

Pani mgr Jolanta Konieczny podjęła w swojej rozprawie problem niepowodzeń szkolnych uczniów edukacji wczesnoszkolnej. Poddała pod refleksję analizę sytuacji uczenia się dziecka odnoszącego niepowodzenia szkolne, która tym samym tworzy dla niego sytuację dyskomfortu psychicznego, wychowawczego, edukacyjnego, społecznego i kulturowego. Sytuacja ucznia z niepowodzeniami szkolnymi jest również sytuacją dyskomfortu dla nauczyciela, rodziców i opiekunów dziecka. W duchu pedagogiki krytycznej Autorka prowadzi swoje rozważania teoretyczne i badawcze. W swojej analizie badawczej przedstawiła propozycję włączenia wiedzy z neurokognitywistyki do działań pedagogicznych. Projekt Autorki obejmuje przestrzeń działań nauczyciela z dzieckiem z niepowodzeniami szkolnymi oraz jego rodzicami na zajęciach pozalekcyjnych. Neurokognitywistyka jest dyscypliną badań, która coraz wyraźniej zaznaczana jest w nauczaniu i uczeniu się. Mamy do czynienia z pracą empiryczną z pedagogiki. Autorka obejmuje swoimi badaniami następujące obszary rozważań teoretyczno-badawczych z zakresu: pedagogiki dziecka, pedagogiki wczesnoszkolnej, pedagogiki krytycznej, psychologii edukacji oraz neuroedukacji.

Komentarz do przedstawionej recenzji rozprawy doktorskiej składa się z:

1. Oceny struktury pracy.
2. Merytorycznej ocena rozprawy.
3. Uwag szczegółowych.
4. Końcowego wniosku.

1. Struktura pracy

Przedstawiona do recenzji rozprawa liczy 163 strony. Praca składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, streszczenia w języku angielskim, aneksu (18 stron) i oświadczenia.

We *Wstępie* Autorka uzasadnia celowość i wartość podjętej problematyki w kontekście pedagogicznych, psychologicznych i socjologicznych rozważań na temat warunków oraz możliwości uczenia się, rozwoju ucznia z niepowodzeniami szkolnymi. Podjęty przez Autorkę problem jest istotny biorąc pod uwagę zmieniające się warunki życia społecznego, kulturowego oraz wykorzystania wiedzy z neurokognitywistyki w edukacji, tworzenia propozycji programowych wspierających dzieci w procesie uczenia się oraz wychowania.

W rozdziale pierwszym pracy zatytułowanym *Szkoła – historyczny i obecny obraz jej funkcjonowania* Autorka opisuje wybrane zagadnienia z historii wychowania i kształtowania się modelu edukacji transmisyjnej. Edukacja realizuje określone cele i model edukacji sprzyja trendom społeczno-politycznym i kulturowym danej epoki. W tym celu przywołano w pracy model edukacji pruski i model po rewolucji przemysłowej. Autorka szukała analogii do systemowego i autorytarnego modelu pedagogicznego, który w jakimś stopniu utrzymał się we współczesnej szkole. Mimo zapowiedzi pedagogiki alternatywnej, jednak dominuje transmisyjny model dydaktyczny, zauważa Autorka. Reformy oświaty w Polsce w roku 1989 i po 1991 mimo wprowadzonych zmian w minimalnym stopniu odstępowały od modelu edukacji, który nie kształtuje u wychowanków myślenia twórczego i krytycznego, co przedstawiono w pracy m.in. od strony systemu prawnego w Polsce. Elementem ważnym w edukacji jest przestrzeń, którą wyróżniła i opisała Autorka w kontekście warunków do uczenia się. Wzory zachowań i metody uczenia się kształtuje jednostka w przestrzeni społecznej swojego życia. Oprócz przestrzeni społecznej istnieje przestrzeń jako organizacja miejsca do edukacji ucznia. Przestrzeń szkoły, klasy wskazuje na miejsce ucznia w szkole, który jest traktowany podmiotowo lub przedmiotowo. Podmiotowość w przestrzeni szkoły tworzy dziecku możliwości do uczenia się, a nie nauczania. Samodzielne uczenie się dziecka cechuje spontaniczność i zgodność z jego naturalnym procesem uczenia się w toku jego rozwoju. W tym punkcie swoich rozważań teoretycznych Autorka przywołuje założenia koncepcji pedagogicznych nowej edukacji Alexandra S. Neilla i Marii Montessori, którzy postulowali m.in. samodzielną i twórczą aktywność dziecka w toku jego edukacji.

Rozdział drugi rozprawy zatytułowany *Niepowodzenia szkolne w polskim systemie edukacyjnym* obejmuje wyjaśnienie, czym jest niepowodzenie szkolne i jego skutki dydaktyczne oraz psychologiczne wobec dziecka. Autorka przywołuje poglądy na temat niepowodzeń szkolnych m.in. Wincentego Okonia, Jana Konopnickiego, Haliny Spionek, Czesława Kupisiewicza, Wojciecha Kojasa, Agnieszki Domagała-Kręcioch, Marii Marek-Ruka, zwracając uwagę na powiązania niepowodzeń szkolnych z niedostosowaniem społecznym. Jednak wyjaśnienie niepowodzeń szkolnych ucznia jest interpretowane najczęściej w ujęciu W. Okonia, J. Konopnickiego czy Cz. Kupisiewicza, które może być rozumiane jako wynik złego funkcjonowania systemu edukacyjnego lub braku „osiągnięcia minimum standardu jaki uczeń powinien uzyskać” (s. 20), wyjaśnia Autorka. Idąc dalej analizuje niepowodzenia edukacyjne jako złożony proces określony przez społeczno-ekonomiczne środowisko dziecka, dydaktyczno-wychowawcze problemy przestrzeni społecznej szkoły i biopsychiczne możliwości rozwojowe dziecka. Przyjęła triadę niepowodzeń szkolnych dziecka, na którą składa się uczeń, szkoła i środowisko rodzinne (s. 21). Te elementy triady wzajemnie na siebie oddziałują i przenikają się. Prezentują złożoność procesu edukacyjnego dziecka i progów różnych trudności, które mogą być przyczyną jego niepowodzeń szkolnych.

Następnie Autorka wyjaśnia interpretację i cechy ucznia z niepowodzeniami szkolnymi w oparciu o Rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z 2017 roku, w którym uczniów mających problemy w przyswajaniu treści obowiązującego programu nauczania należy objąć pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Są to uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Uczniowie ci często nie potrafią dopasować się do proponowanych metod uczenia się i standaryzacji, co tym samym utrudnia im bycie w środowisku szkolnym. W tej grupie często wymienia się uczniów, którzy nie osiągnęli odpowiedniego dla ich wieku poziomu gotowości szkolnej. Przywołano badania Beaty Dyrdy nad niepowodzeniami szkolnymi uczniów zdolnych. Dzieci z grupy uczniów z niepowodzeniami szkolnymi są często przez grupę a nawet nauczycieli stygmatyzowani w środowisku szkolnym. Przyczynia się to do obniżenia ich samooceny i samopoczucia w szkole. Prowadzić to może do bardziej dramatycznych momentów i decyzji życiowych uczniów, gdzie wymagana jest już specjalistyczna pomoc psychologiczna czy psychiatryczna. Zbyt długie poczucie lęku, strachu w uczeniu się u dzieci, źle oddziałuje na ich zdolność do uczenia się, co wpływa negatywnie na pracę mózgu. W tej grupie dzieci są również uczniowie, którzy przejawiają problem wypalenia w uczeniu się. Są to m.in. skutki metod nauczania w dydaktyce transmisyjnej,

podkreśla Autorka. W krąg problemów niepowodzeń szkolnych włączyła Autorka zagadnienie ich diagnozy w praktyce pedagogicznej, jej ogólnych etapów prowadzących do określonych działań. Działania te mogą mieć również charakter terapeutyczny, jak i profilaktyczny. Wymaga to jednak specjalistycznego przygotowania ze strony nauczyciela. Wobec uczniów, którzy przejawiają trudności w nauce i odnoszą niepowodzenia szkolne są proponowane zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i zajęcia pozalekcyjne organizowane w szkole poza lekcjami i obowiązującym programem szkolnym. Dziecko z niepowodzeniami szkolnymi ponosi znaczne skutki psychologiczne oraz społeczne swojej sytuacji, jest często odrzucane przez środowisko uczniów. W tej sytuacji szczególna rola przypada nauczycielowi – refleksyjnemu praktykowi.

Refleksyjny praktyk może opierać się na wizji transformatywnego intelektualisty i profesjonalnego mistrza – artysty, co poddaje analizie Autorka (s. 30). Do zmiany w spojrzeniu na rolę i zadania nauczyciela przyczyniły się w Polsce m.in. prace Zbigniewa Kwiecińskiego i Lecha Witkowskiego, którzy dokonali recepcji prac Henry A. Giroux na grunt polskiej teorii pedagogicznej z pedagogiki krytycznej. Refleksyjny praktyk jest połączeniem transformatywnego intelektualisty i profesjonalnego praktyka. Buduje swoje doświadczenie w działaniu i w refleksji nad działaniem. Prezentację refleksyjnego praktyka wywiodła Autorka z koncepcji Delli Fish i Donalda A. Shöna. Zmiana w zakresie metod uczenia jest związana z kształceniem przyszłych nauczycieli, aby stali się refleksyjnymi praktykami badającymi własną praktykę i planującymi kolejne, nowe działania w pracy z dzieckiem. Ważnym elementem wsparcia dziecka z niepowodzeniami szkolnymi jest współpraca nauczyciela z rodzicami dziecka na zasadzie partnerstwa i refleksyjnej praktyki. Dziecko jest wówczas podmiotem tego porozumienia. Atmosfera współpracy i otwartość na nowe metody pracy z dzieckiem z wykorzystaniem wiedzy, jak uczy się mózg stwarza mu większe możliwości do pokonania trudności w nauce oraz bycia w grupie, co wynika z analizy literatury dokonanej przez Autorkę.

Rozdział trzeci rozprawy pt. *Neurokognitywistyka w edukacji* jest jednym z istotnych punktów analizy problematyki podjętej w pracy. Autorka przyjmuje, że uwzględnienie wiedzy w zakresie rozwoju mózgu pozwala na bardziej efektywne projektowanie przebiegu procesu nauczania ucznia przyczyniając się do jego rozwoju (s. 39). Neurokognitywistyka zwraca uwagę na pracę mózgu w obszarze rozwoju poszczególnych umiejętności, zdolności człowieka w danym wieku oraz określonymi zdolnościami lub zaburzeniami w jego funkcjonowaniu. Obszar badań między neurokognitywistyką rozwoju a edukacją jest młodą

dyscypliną badań, uwzględniającą warunki rozwoju mózgu, kontekst społeczny, kulturowy i indywidualny potencjału rozwoju dziecka, zaznacza Autorka. Wiedzę tę stosuje neuroedukacja, „która pozwala zaprojektować proces edukacji w taki sposób, aby był przyjazny mózgom uczniów” (s. 41). Ogólnie przedstawiono pracę mózgu człowieka i uwarunkowania jego rozwoju. Neuroedukacja wskazuje drogi uczenia się dziecka, tak, aby nauka była jak najbardziej efektywna dla niego, sprawiała mu satysfakcję z uczenia się, przyczyniając się do jego rozwoju a tym samym zmiany. Wśród metod nauczania wykorzystujących możliwości mózgu, które są przyjazne dziecku wymienia Autorka metody aktywizujące, rozwój doświadczenia ucznia w toku eksperymentowania, dzięki któremu dochodzi on samodzielnie do wiedzy. Każde dziecko jest inne i preferuje odmienny styl uczenia się, dlatego neurokognitywistyka tworzy warunki do uczenia się przyjaznego dziecku. Na warunki indywidualnego uczenia się dziecka składają się jego emocje, sposób przeżywania świata. Jakość emocji wpływa na jakość poznania i zapamiętania treści przez dziecko. Emocje pozytywne sprzyjają uczeniu się mózgu a negatywne działają destrukcyjnie. Nauczyciele w niewystarczającym stopniu uwzględniają rolę i wartość emocji w uczeniu się dzieci. W związku z wiedzą na temat jak emocje wpływają na pracę mózgu a tym samym na proces uczenia się dziecka, Autorka zauważa, że należy przemodelować proces edukacji, metody i styl pracy z uczniem. Przywołuje m.in. badania Manfreda Spitzera, Josepha LeDoux, Daniela Golemana, Howarda Gardnera, Shelly J. Schmidt, Marka Kaczmarzyka, Bożeny Banasiak, Iwony Grzegorzewskiej i Mary Helen Immorido-Yang (s. 44-47). Autorka poddała krytyce metody realizacji zajęć w edukacji wczesnoszkolnej o profilu zintegrowanym, gdzie idea integracji nie jest realizowana, ponieważ treści są dzielone przedmiotowo, co niekorzystnie oddziałuje na emocje dzieci w toku uczenia się. Jednym z rozwiązań, które wynika z uwzględnienia wiedzy z neurokognitywistyki jest uwzględnienie uczenia się przez zmysły i ich wzajemne korelacje między sobą (wielozmysłowe uczenie się). Pozwala to na indywidualne dopasowanie się dziecka z dominującym zmysłem odbioru informacji do proponowanych modalności uczenia się. Zastosowanie neurokognitywistyki może wpłynąć na zmianę praktyk nauczania i uczenia się. Zostały przywołane badania Gualtiero Volpe i Monici Gori. Autorka wskazuje na wartość atrakcyjności zajęć, elementów nowości, zaskoczenia, które pobudzają odpowiednie ośrodki w mózgu – hipokamp i sprzyjają uczeniu się. Ponadto bardzo ważnym czynnikiem, który wpływa na poprawę pracy mózgu i funkcji poznawczych jest ruch, wysiłek fizyczny. W związku z tym wskazane są przerwy w trakcie zajęć, czy łączenie zajęć z ruchem. Jest to możliwe nie tylko w ramach zajęć wychowania fizycznego, ale również z innymi treściami nauczania, co uzasadniła Autorka.

Z punktu wiedzy neurokognitywistycznej ważne dla efektywnego uczenia się dziecka jest umiejętne powtarzanie materiału z wykorzystaniem go w praktyce. Efektywna zasada powtarzania winna uwzględnić rozkład materiału w czasie i jego organizowanie – uporządkowanie, aby nie było nużące i tym samym wpływało na trwałe zapamiętanie. W grupie tych zadań są również prace domowe, które powinny rozwijać postawy twórcze, pamięć, samokształcenie ucznia. Również praca w grupach, praca zespołowa (3-5 osób) jest czynnikiem mobilizującym, stymulującym dziecko w uczeniu się. Nauczyciel, który jest refleksyjnym praktykiem jest otwarty na poszukiwanie rozwiązań problemów, samodzielne dociekanie przez uczniów, co wiąże się z popełnianiem przez nich błędów i uczeniem się na błędach. Taka postawa i styl pracy nauczyciela pobudza uczniów do myślenia krytycznego, twórczego i kreatywnego (s. 51), co udowadnia Autorka w oparciu o analizę literatury. Przytacza ideę uczenia się dziecka w oparciu o koncepcję Celestyna Freineta.

W rozdziale czwartym rozprawy *Badania w działaniu z uczniami dotkniętymi niepowodzeniami szkolnymi* Autorka wyjaśnia przyjęte założenia badawcze. Odwołała się do strategii badań jakościowych, co umożliwiło jej „stosowanie wielu powiązanych praktyk dając tym samym możliwość całościowego poznania przedmiotu badań”, pisze (s. 63). Przyjęła podejście realizmu krytycznego w poznaniu, analizie mechanizmów uczenia się w całej swej złożoności strukturalnej oraz czynnikowej z uwzględnieniem neurokognitywistyki w procesie uczenia się dziecka. Spośród metod badawczych Autorka zastosowała badania w działaniu, tym samym ich wymiar emancypacyjno-krytyczny, etnografię edukacyjną, obserwację uczestniczącą, wywiad swobodny z dzieckiem. Metoda badania w działaniu pozwoliła na badanie uczenia się i oddziaływania na warunki uczenia się dziecka w ramach propozycji badawczej Autorki. Refleksji poddana była Autorka jak i badane dzieci we wzajemnym oddziaływaniu. Pisze, że plan badawczy „opierał się na założeniu, iż działanie będzie zmienne, elastyczne do toku wydarzeń, opracowana przeze mnie procedura badawcza opierała się na czterech cyklicznie występujących etapach, opartych na spiralnym modelu badań w działaniu opracowanym przez K. Lewina” (s. 66). Autorka przyjęła następujący plan działania badawczego: rozpoznała rzeczywistość szkolną dziecka, odniosła się również do swoich doświadczeń uczniowskich, studenckich i nauczycielskich, następnie zrealizowała praktyczną propozycję ćwiczeń w kontekście neurokognitywistycznych wymagań efektywnego uczenia się wobec dzieci dotkniętych niepowodzeniami szkolnymi w ramach zajęć pozalekcyjnych. Z wszystkich uzyskanych wywiadów z dziećmi Autorka wybrała do transkrypcji i analizy tylko 8 wywiadów. Do analizy materiału badawczego zastosowano

procedurę analizy tematycznej według Malose Kola i teorii analizy danych Virginie Braun i Victorii Clarke (s. 71). Przedmiotem badań Autorki jest zorganizowana praktyka edukacyjna w zakresie prowadzenia zajęć z dziećmi dotkniętymi niepowodzeniami szkolnymi z zastosowaniem metod uczenia się opartych na wybranej wiedzy z neurokognitywistyki. Zainteresowanie sytuacją dzieci z niepowodzeniami szkolnymi w warunkach klasy, środowiska szkoły i rodziny były m.in. wynikiem doświadczeń Autorki z dzieciństwa i pojawiających się pytań w jej pracy nauczycielskiej. Celem badań była zmiana sytuacji edukacyjnej dzieci dotkniętych niepowodzeniami szkolnymi w wyniku zmiany metod pracy z nimi, oczekiwań i budowania wzajemnego zaufania, obrazu dziecka jako osoby wartościowej, pozytywnie postrzegającej siebie oraz swoje możliwości. Wiązało się to ze zmianą stylu pracy nauczyciela jako refleksyjnego i krytycznego praktyka we własnej pracy pedagogicznej. Metody pracy z dziećmi zostały zrealizowane w autorskim programie dydaktycznym w oparciu o wiedzę z neurokognitywistyki. Główną zasadą, którą kierowała się Autorka w realizacji badań było przyjęcie perspektywy dzieci i wsłuchiwanie się w ich wypowiedzi, reakcje, zachowania w toku badań. Autorka zaproponowała dwa główne problemy badawcze i siedem szczegółowych w kontekście uczenia się dzieci z niepowodzeniami szkolnymi z zastosowaniem metod opartych na neurokognitywistyce. Badaniami objęto dzieci z klasy III szkoły podstawowej z województwa śląskiego, z terenu wiejskiego. Dobór placówki i uczniów do badań był celowy. Dzieci z niepowodzeniami szkolnymi zostały wskazane przez wychowawcę. Uczęszczali również na zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze. W badaniach wzięły udział dzieci, które wyraziły zgodę oraz ich rodzice na udział w projekcie badawczym. Badania zostały zaprojektowane zgodnie z Międzynarodowym Kodeksem Badań Rynku, Opinii i Badań Społecznych oraz Analityki Danych (ICC/ESOMAR). Badania zostały zrealizowane w okresie od września 2019 do marca 2020, do czasu przed rozpoczęciem się pandemii. Zajęcia w ramach projektu badawczego były realizowane dwa razy w tygodniu po 45 minut każde z zajęć po obowiązkowych zajęciach lekcyjnych. Projekt badawczy opiera się na motywacji uczniów do skutecznego uczenia się, umiejętności współpracy w grupie, budowaniu dobrych relacji z innymi uczestnikami zajęć oraz z nauczycielem. Składał się z dwóch cykli, I cyklu, który trwał 3 miesiące (zadania: Innowacyjna maszyna, Sałatka owocowa, Ruchome figury, Dyktando w sztafecie, Wywiad o błędach, Historia z życia, Tworzenie historii pomagających w uczeniu się, Metoda 5 pojemników, Zrób to tak by twojemu mózgowi się podobało, Ciekawość wobec nowości, Matematyczne anagramy, Szybki teścik) i II cyklu obejmującego kolejne 4 miesiące (zadania: Przyczyny niepowodzeń uczniów, Metoda zielonych podkreśleń, Kotwiczenie, Mrowisko, Pożycz mi swój talent,

Mapa myśli – jak będę się uczył?, Tworzenie historii, Gra sensoryczna, Bloby, Escape room, Lapbook, Budowanie wieży, Tworzenie nowych zastosowań). Projektując zadania dla dzieci Autorka uwzględniła oddziaływanie przestrzeni fizycznej, tj. organizacji sali, w której odbywały się zajęcia z dziećmi, aby była im przyjazna, dawała poczucie bezpieczeństwa, spokoju i równowagi. Następnie poddała analizie relacje tych dzieci z nauczycielami. Zajęcia były prowadzone indywidualnie lub grupowo z dziećmi, zależnie od celu zajęć i rodzaju aktywności dziecka. Zajęcia cechował wzrost stopnia poziomu trudności. I cykl zajęć miał na celu wzajemne poznanie się i budowanie zaufania, poznanie dziecka w działaniu w grupie, zainteresowanie pewnymi grupami zajęć. W toku realizacji zajęć I cyklu Autorka zauważyła, że będzie musiała zmienić rodzaje zajęć dla dzieci w II cyklu, tak, aby je zainteresowały i bardziej zaangażowały się w toku własnej aktywności. Uwzględniając wybrane aspekty wiedzy z neurokognitywistyki Autorka zrealizowała z dziećmi zajęcia, które stymulowały ich zmianę zachowań, postrzeganie siebie, zainteresowanie uczeniem się w oparciu o ruch w uczeniu się, uczenie się wielozmysłowe, umiejętność zadawania pytań, odwagę w szukaniu rozwiązań, w tym nietypowych, budowanie wzajemnego zaufania, wyrażania własnych opinii i oceny sytuacji. Autorka szczegółowo opisała realizację projektu badawczego. Dokonała analizy wypowiedzi, zachowań dzieci i ich aktywności w oparciu o metodę badawczą opis gęsty. Opisy ilustrują zmiany u dzieci w postrzeganiu siebie, kształtowaniu się zaufania do swoich możliwości, tolerancji wobec drugiej osoby, odczuwaniu zadowolenia z udziału w projekcie oraz krytycznych opinii wobec standardowych zajęć lekcyjnych. Dzieci, jak i nauczyciel kształtowały w sobie postawę refleksyjną, krytyczną i twórczą w wyniku wzajemnych relacji, które rozwinęły w sobie w wyniku realizacji projektu badawczego.

2. Merytoryczna ocena rozprawy

Pracę przeczytałam z dużym zainteresowaniem. Jest to rozprawa z pedagogiki (pedagogiki dziecka, pedagogiki wczesnoszkolnej, pedagogiki krytycznej, psychologii edukacji oraz neuroedukacji). Celem badań była zmiana sytuacji edukacyjnej dziecka odnoszącego niepowodzenia szkolne w wyniku jego udziału w projekcie badawczym wykorzystującym wiedzę z neurokognitywistyki w praktyce szkolnej. Autorka jako refleksyjny praktyk stymulowała zmianę obrazu możliwości i motywacji dziecka do uczenia się i bycia w grupie. W tym celu zaprojektowała cykl zajęć atrakcyjnych dla dzieci, pobudzających ich ciekawość, refleksję i samodzielność biorąc pod uwagę warunki sprzyjające pracy mózgu. Jako refleksyjny praktyk wsłuchany w dziecko i idący krok za nim w programie zrealizowanych zajęć z dziećmi istotne było wytworzenie dobrej, dającej

poczucie bezpieczeństwa atmosfery do pracy, eksperymentowania, zadawania pytań, wzbudzenia zaciekawienia, pozytywnych emocji, zaangażowania poprzez ruch w działaniu, umiejętności oceniania, samodzielnej organizacji uczenia się. Jednym słowem budowania zaufania do siebie samego, docenienia swoich możliwości i otwartości na nowe doświadczenia, zaufania do otoczenia, nauczycieli, rówieśników. Cykl zajęć został opracowany logicznie, biorąc pod uwagę stopniowanie trudności zadań dla dzieci, modyfikację ich działań z uwagi na ich indywidualne możliwości i zachowania w trakcie cyklu zajęć. W swoim opracowaniu Pani mgr Jolanta Konieczny dokonała rzetelnego przeglądu literatury z zakresu neurokognitywistyki, pedagogiki krytycznej. Przyjęła podejście jakościowe w badaniach – badania w działaniu i rzetelnie, zgodnie z ich zasadami przeprowadziła procedurę badawczą. Dzięki badaniom w działaniu Autorka rozwinęła swoje umiejętności pedagogiczne i zaproponowała zmianę podejścia do pracy z dziećmi a w nich wyzwoliła dobre i właściwe umiejętności uczenia się w trakcie działania. Autorka na podstawie własnych obserwacji oraz krytycznych refleksji zaproponowała i zrealizowała interesujący projekt badawczy, który może zainspirować do zmiany sposobów pracy z dzieckiem innych nauczycieli.

3. Uwagi szczegółowe

Praca jak już podkreśliłam wcześniej jest interesującą analizą badawczą poszerzającą obszar innowacji pedagogicznych w praktyce edukacyjnej na poziomie edukacji wczesnoszkolnej. Opisuując na podstawie literatury przedmiotu wybrane zakresy wiedzy z neurokognitywistyki z możliwością ich zastosowania w praktyce edukacyjnej, w rozdziale trzecim rozprawy, w podrozdziale zatytułowanym *Uczenie wielozmysłowe* warto uzupełnić rozważania o pracę Stefana Szumana *Geneza przedmiotu*¹, w której omawia on kształtowanie się obrazu w umyśle dziecka w wyniku rozwoju jego doświadczenia polisensorycznego (wielozmysłowego). Również w tym rozdziale zwracając uwagę na kształtowanie się wiedzy dziecka w toku jego doświadczenia można wskazać na zagadnienie asymilacji i akomodacji w rozwoju poznawczym dziecka w oparciu o teorię Jeana Piageta². Uzasadniając stosowanie wiedzy z neurokognitywistyki w twórczej edukacji dziecka (s. 52) przywołała Autorka

¹ S. Szuman, *Geneza przedmiotu*. W: M. Przetacznik, G. Makiełło-Jarża, Wybór i opracowanie. *Stefan Szuman. Dzieła wybrane*. T. 1. WSiP Warszawa 1985, s. 20-43.

² J. Piaget, *Narodziny inteligencji dziecka*. Przeł. M. Przetacznikowa. PWN Warszawa 1966. J. Piaget, *Studia z psychologii dziecka*. Przeł. T. Kołakowska. WN PWN Warszawa 2006.

wykorzystanie koncepcji rozwoju ekspresji twórczej Celestyna Freineta zastosowanej w przykładowych badaniach pedagogicznych. Uważam, że jeżeli już został przywołany C. Freient, to należało sięgnąć do prac Freienta³ i dogłębnie ukazać wartość jego teorii w kontekście neurokognitywistyki, czy innych twórców Nurtu Nowego Wychowania.

Uwagi te nie obniżają wartości merytorycznej i metodologicznej rozprawy doktorskiej Pani mgr Jolanty Konieczny.

Recenzowana praca doktorska Pani mgr Jolanty Konieczny *Edukacja dzieci z niepowodzeniami szkolnymi z wykorzystaniem neurokognitywistyki*, Wrocław 2021, ss. 163 jest w mojej ocenie ważną pozycją w polskiej literaturze z dziedziny pedagogiki, pedagogiki dziecka, pedagogiki wczesnoszkolnej, pedagogiki krytycznej, psychologii edukacji oraz neuroedukacji. Rozprawa jest przygotowana rzetelnie, logicznie, czytelnie od strony teoretyczno-metodologicznej i formalnej.

Proponuję przygotowanie rozprawy do druku i wyróżnienie. Rozprawa doktorska Pani mgr Jolanty Konieczny realizuje poważny zamysł pedagogiczny w zakresie wsparcia w uczeniu się dzieci z niepowodzeniami szkolnymi, tym samym ich rozwoju z zastosowaniem metod uczenia się opartych na neurokognitywistyce.

4. Końcowy wniosek

Praca stanowi cenny wkład w badania pedagogiczne nad problematyką wsparcia edukacyjnego oraz wychowawczego dzieci z niepowodzeniami szkolnymi z zastosowaniem wiedzy z neurokognitywistyki.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Jolanty Konieczny *Edukacja dzieci z niepowodzeniami szkolnymi z wykorzystaniem neurokognitywistyki* odpowiada warunkom i wymaganiom stawianym w Ustawie o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 (Dz. U. Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami), zgodnie z którą jest prowadzone to procedowanie, dlatego upoważnia mnie to do wniosku o dopuszczenie mgr Jolanty Konieczny do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Szwajkell.

³ C. Freinet, *O szkołę ludową. Pisma wybrane*, wybór i opracowanie: A. Lewin, H. Semenowicz, Wstęp: A. Lewin. Tłum.: H. Semenowicz, Wydawca: PAN KNP, Wydawnictwo: Zakład Narodowy im. Ossolińskich Wrocław etc. 1976.